

© **Володимир ТРОФИМОВИЧ**

© **Володимир МАРЧУК**

ОСНОВНІ КОНЦЕПТИ НАУКОВО-ФОНДОВОЇ РОБОТИ МУЗЕЮ

[Рецензія на: Концептуальні засади науково-фондової роботи Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 років на 2013 – 2020 рр.]

Сучасний рівень організації музейної справи у світі демонструє глибоку її інтегрованість у суспільні процеси, формування підходів до вироблення основних напрямів і засобів державної політики пам'яті. Нині музеї виходять за межі установ, що лише нагромаджують та експонують історичні реліквії й матеріальні та духовні надбання людства. Вони все частіше перетворюються на центри наукової, освітньої та популяризаторської роботи, стаючи трансагентом колективної пам'яті, її ретрансляції між різними поколіннями.

Чітка суспільна самоідентифікація музейних установ дає змогу сповна усвідомити їхню вагому місію й програмувати діяльність згідно з науковими засадами.

Викладені в рецензованому документі основні завдання та напрями науково-фондової роботи засвідчують якісно нову концепцію в музейній справі, оскільки в її основу покладено насамперед науковий підхід.

Зважаючи на те, що основне завдання кожного музею – це поповнення фондів, їхній облік, зберігання та використання, «Концептуальні засади» головною метою декларують всебічне та ґрунтовне дослідження теоретичних підвалин наукового комплектування фондів, атрибуцію, класифікацію, систематизацію та інтерпретацію музейних предметів із метою введення до наукового обігу, апробації та практичного втілення в музейній практиці.

Комплектування фондів передбачає формування джерельної бази, яка необхідна для ефективної роботи музею. Тому цілком зрозумілим є той факт, що запорукою успіху в даній справі може бути науковий підхід до цього процесу. Колекційне зібрання Меморіального комплексу нараховує 361 523 одиниці музейних предметів і є найбільшим тематичним надбанням в Україні. Фонди музею охоплюють групи зберігання: «Документи», «Листівки», «Газети», «Книги», «Плакати», «Образотворче мистецтво», «Зброя і техніка», «Нагороди з недорогоцінних металів і нумізматики», «Речі», «Нагороди з дорогоцінних металів», «Філателія» та «Звук-кіно». Кожна з них потребує як доповнення, так і поглиблення. Продовжуючи комплектування за традиційними темами,

«Концептуальні засади» передбачають головним перспективним завданням у цьому напрямі – розширення та актуалізацію джерельної бази шляхом проведення евристичної роботи.

Позитивним аспектом рецензованого документа, на нашу думку, є виокремлення нових пріоритетних напрямів наукового комплектування, які стосуються висвітлення питання воєнної антропології, соціальної та гендерної політики, повсякденного життя на окупованій території, депортацій і репресій у Червоній армії та серед цивільного населення, людських, матеріальних та культурних втрат України, історії українського самостійницького руху Опору в роки Другої світової війни, історії військового полону та функціонування нацистських концтаборів, злочинної сутності війн, терористичних та інших військово-насильницьких заходів, важливості збереження миру у світі. Одночасно рецензований документ декларує необхідність об'єктивного та неупередженого відбору джерел під час комплектування фондів матеріалами вищезазначеної проблематики. Основними критеріями відбору насамперед мають бути автентичність, репрезентативність, достовірність, комунікативність, інформативність, експресивність, меморіальність та стан збереження.

Реалії сьогодення вимагають залучення до наукового обігу нової інформації. Перспективною та довгостроковою у цьому плані є співпраця з архівними установами України, країн СНД, профільними архівами та музеями зарубіжжя.

Окреме місце в «Концептуальних засадах» належить питанню обліку та зберігання музейних предметів. Важливе історичне значення музейних предметів впливає саме з їхнього наукового документального обліку – систематичного опрацювання й збереження документів та інформації про предмет, його походження та супровідні дані.

Головною метою облікової роботи Меморіального комплексу рецензований документ визначає юридичний захист музейних фондів і прав музею на дані, отримані під час вивчення музейних предметів та колекцій. Важливість цього питання не викликає жодних сумнівів, адже облік – це безперервний процес, оскільки фонди музею постійно поповнюються, здійснюється контроль за рухом предметів та їхнім станом. Якісна обліково-фондова документація про музейні предмети та колекції – запорука успішної діяльності як відділу науково-фондової роботи зокрема, так і музею загалом.

Вагомим фактором сучасної діяльності музею стала комп'ютеризація науково-фондової роботи. При цьому автоматизація обліку є першочерговим пріоритетним завданням у цьому напрямі, яке може стати самостійним фактором поліпшення діяльності музею, адже створення бази облікових даних дає змогу отримати максимум інформації про стан фондів за розділами та концентрує всю інформацію про музейне зібрання.

Окреме місце в «Концептуальних засадах» відведено питанню збереженості музейних фондів. Предмети матеріального світу піддаються старінню та руйнуванню. Музейні предмети, на жаль, також. У цьому сенсі властивість останніх старіти і

руйнуватися перебуває у кричущому протиріччі із завданням музею – зберегти такий предмет навечно. Уповільнити процеси старіння та руйнування, по можливості зменшити їх – основне завдання працівників музейних фондів Меморіалу. Чи не найголовнішу роль у цьому має дотримання нормативного та максимально стабільного температурно-вологісного режиму в музеї.

Незважаючи на нормативне дотримання усіх режимів зберігання, музейні предмети з плином часу зазнають пошкоджень та втрат. Для їхнього виявлення і своєчасного запобігання руйнації у музеї планується проведення, спільно з відділом реставрації, систематичних (щорічних) профілактичних обстежень експозиції та фондів із метою вилучення експонатів, які потребують термінової консервації, дезінфекції, дезінсекції, реставрації з метою надання експозиційного вигляду.

Відповідно до «Концептуальних засад» одним із напрямів роботи Меморіального комплексу має стати науково-дослідна діяльність музею, що впливає з головних засад наукового комплектування музейних фондів та спирається на дослідження проблемних тем з історії України в роки Другої світової війни, які ще недостатньо представлені в експозиції. Зокрема, наукові співробітники мають проводити дослідження матеріалів, готувати методичні рекомендації та розробки в царині науково-фондової діяльності, здійснювати музеєзнавчі розвідки теоретичного та практичного спрямування, удосконалювати науково-інформаційний та довідковий апарати за групами зберігання, підготувати низку науково-документальних видань.

Рецензований документ, на наше переконання, засвідчує новий якісний рівень, на який вийшла організація науково-фондової роботи музею. Реалізація зазначеної вище Концепції Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 років» забезпечить підвищення результативності наукового комплектування, безперервне поповнення фондів новими пам'ятками та джерелами, збільшення документально-інформаційного масиву фондозбірні музею, оптимізацію обліку за рахунок поліпшення автоматизації науково-фондової роботи, чітке ведення обліково-фондової документації, ефективне збереження фондового зібрання, активізацію науково-дослідної роботи, збільшення кількості наукових видань за результатами досліджень, результативне використання напрацювань у всіх сферах діяльності музею, пропаганду унікального джерельного пласта пам'яток історії Другої світової війни, в тому числі й у віртуальному просторі, розширення співробітництва з іншими музеями, архівними установами, організаціями та науковими закладами для створення спільних програм, проектів, виставок, презентацій тощо. Пошук і запровадження інноваційних методів і шляхів розвитку музейних зібрань співробітниками науково-фондових відділів та всього колективу Меморіалу дасть можливість іти в ногу з часом, комплектувати фонди в новому, більш модерному форматі.